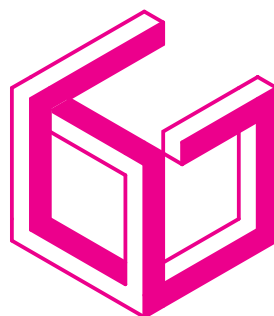

Универзитет Св. Кирил и Методиј
Архитектонски факултет Скопје
Шеесет години постоење
1949 - 2009

University Ss. Cyril and Methodius
Faculty of Architecture Skopje
60th anniversary celebration
1949 - 2009

РАЗГОВОРИ | conversations

Школите по архитектура во Европа се разликуваат меѓу себе по различни основи, во зависност од нивното историско, географско, културно и општествено минато. Токму оваа евидентна разноликост ја прави европската сцена на архитектонско образование исклучително жива и богата со стратегии за обезбедување на најсоодветните услови за образование на идните архитекти, во рамките на конкретните локални состојби.

Кои стратегии треба едно школо да ги примени за да ги одржи и подобри сопствените перформанси ако во последните две децении тоа искусило значајни промени во скоро секој сегмент кој го поддржува или влијае на неговото функционирање, па дури и на неговото постоење? Премногу е лесно да се ламентира над тешкотиите кои со себе ги донесе времето на транзицијата. Секој период е оптеретен со тешкотии, недостатоци и можности. Умењето да се управува со промената се огледува во способноста да се искористат можностите, да се намалат недостатоците, и да се надминат тешкотиите.

За една отворена школа не е премногу тешко да ја пронајде патеката по која таа треба да се развива за да одговори на идните барања на професијата и на општествените предизвици. Една многу воопштена листа би го вклучила јасното разбирање на минатото кое го наследуваме, знаењето за сегашноста која се обидуваме да ја протолкуваме и подобриме, и способноста да ја препознаеме и артикулираме иднината. Меѓутоа вистинското прашање е: кои се различните начини преку кои школата ќе ги обезбеди сите овие состојки на архитектонското образование, во услови на промена. Нашата школа за архитектура беше изложена на темелни промени, особено во измината деценија; таа престана да биде единствената школа за архитектура во земјата, нејзиниот правен статус се измени во рамките на реформата на Универзитетот, а финансиските услови постојано се менуваа (и како по правило не во корист на Факултетот), но и покрај тоа ние успеавме школата да биде уште поотворена и поповрзана со други академски средини од кога било порано. Ние веруваме дека само отворениот академски амбиент може да ги обезбеди вистинските услови за еден образовен процес кој поттикнува и поддржува, во кој сите студенти ќе имаат корист од соработката, натпреварувањето и споредбите кои таквата отвореност ги носи со себе.

Оние кои се подолго во образованието честопати го превидуваат фактот дека периодот на влошени општи услови на работење, што може да се набљудуваат како минлива фаза во развојот на школата, или како несреќен случај на траекторијата на школата, за студентите е всушност единствениот период кој го имаат на располагање за да стекнат знаења, и за да се уверат себеси дека професијата која ја одбрале ги заслужува напорите и посветеноста што тие ги вложуваат. Токму оваа состојба бара од секоја школа постојано и одново да открива начини за свои најдобри перформанси во дадените околности.

Еден дел од настаните што ја обележаа шеесеттата годишнина на нашата школа беше одраз токму на ваквото разбирање. Серијата предавања беа организирани со цел непосредно да ги изложи студентите на различните сегменти на архитектонската професија и нејзината денешна состојба. Се разбира има само пристрасни одбирања. Ние се одлучивме за еден доајен во полето на архитектурата и особено во полето на архитектонското образование, за еден прецизен набљудувач на современата архитектонска сцена, за претставници на новите начини на истражување, разбирање и продукција на архитектурата во „дигиталната ера“, и за архитекти-проектанти кои успеале да ги досегнат есенцијалните и безвременски квалитети во нивните архитектонски проекти низ суптилно набљудување и поврзување со локалната состојба и култура, без да се подлегне на краткотрајните дневни модни трендови.

Се разбира денес е многу лесно да се воспостави конференциска врска и да се биде присутен на многу настани каде се зборува за прашања кои се однесуваат на продукцијата и користењето на архитектонското знаење, обезбедувајќи на тој начин гостувања „од далечина“. Но, ние сè уште веруваме во важноста на непосредниот контакт, на кој пак гледаме како на платформа за учење без подучување во традиционална смисла. Платформа за најнепосреден трансфер на архитектонското знаење што ја поседува предноста на непосредното изложување на различни искуства кои ни нудат на сите во школата можност да ги одмериме нашите перформанси како наставници или како студенти, споредувајќи ги врз една поширока референцијална позадина.

Видео записите од предавањата и печатените верзии на интервјуата ги ставивме во една публикација воспоставувајќи така релација помеѓу нив, овозможувајќи им на монолозите и на дијалозите да стапат во неочекувана комуникација која ќе поттикне нови и различни начини на нивно сфаќање.

Оваа публикација, произлезена од напорите на нашите колеги Марија Мано-Велевска и Слободан Велевски, сведочи за нашата континуирана определба да им обезбедиме на студентите провокативна и предизвикувачка образовна средина која го подигнува нивото на промислување и учење на архитектурата.

Влатко П. Коробар

Во проектот *Разговори* се вовлековме, пред сè, водени од истражувачка љубопитност и ентузијазам. Уште во текот на подготовките за одбележување на шеесетгодишнината од постоењето на Архитектонскиот факултет во Скопје, преку серија гостувања и предавања на еминентни личности од глобалниот свет на архитектурата, проникнувајќи во нивните богати авторски опуси, неминовно се појави потребата да се испитаат и преиспитаат нивните дела и ставови.

Оттаму, и директно произлегоа некои од прашањата што следуваат понатаму во оваа книга, прашања кои практично ја плетат нејзината мисловна и идејна структура. Со развивањето на идејата да се создаде збирка од лични видувања за размислувањата, концептите и идеите на нашите соговорници, дојде до систематизирање на истите во три основни групи на прашања, врз кои ги темелевме и градевме нашите меѓусебени *Разговори*. Првата група на прашања ги открива индивидуалните активности на авторите во областа на архитектурата и урбанизмот; втората се интересира за нивните разбирања и гледања на современиот град и воопшто на денешното општество и култура, додека пак третата група прашања ги дава нивните размисли и визии за позицијата на архитектурата и архитектите како во праксата така и во образовниот процес.

Од друга страна, самиот наслов на книгата укажува на начинот на кој беше конципиран и воден проектот – *разговор* се однесува на заемната комуникација и споделувањето на гледишта неопходни за меѓусебно разбирање и себеподобрување.

На тој начин, иако гостувањата се одвиваа во период од неколку месеци (април-јуни, 2009 година), меѓу овие корици, седум автори добиваат можност да се соочат, да се постават еден до друг и еден наспроти друг, развивајќи своевидна дискусија.

Сметаме дека тоа е и една од придобивките на денешното време – да имаме поединечни и специфични верувања и делувања истовремено, гледишта кои нужно не се негираат туку напротив коегзистираат симултано, и го претставуваат богатството и комплексноста на денешницата. Квалитетот на материјалот што следува го гледаме токму во обединувањето на таквиот преклоп на различни ставови, притоа сепак воспоставувајќи кохерентна претстава за мислата и актуелностите во светот кои сите го делиме.

Иако сите автори ги обединува архитектурата во чии пошироки рамки тие делуваат, секој од нив на посебен и себе-својствен начин, содржината на оваа книга не е исклучиво наменета за архитекти и урбанисти, за оние кои се образувани и делуваат во тие професии; веруваме дека оваа публикација ќе биде подеднакво интересна и за сите оние што се засегнати и уште поважно инволвирани во урбаната култура на живеењето.

Се надеваме дека тоа ќе придонесе за подобро разбирање и вреднување на урбаните

феномени и архитектонските манифестации, како и за подигнување на свеста за значењето на истите и конечно, разбирање и почитување на професиите.

Во таа смисла, оваа книга треба да информира, едуцира и активира. Имено, покрај информациите што ги нуди за активностите и делата на интервјуираните автори, нивните (раз)говори и дела, исто така, не подучуваат, приближувајќи ги професиите и активностите на архитектите во општеството, а притоа предизвикуваат и еден проактивен однос, поттикнувајќи нови идеи, нови концепти, нови теми за размислување, нови разговори...

На крај, сакаме да се благодариме на нашите соговорници за времето што го издвоија да ги споделат своите гледишта на еден непосреден и пријателски начин. Покрај тоа, изразуваме голема благодарност до Архитектонскиот факултет при Универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје, односно деканскиот состав предводен од проф. д-р Влатко П. Коробар кој беше идеен и програмски носител, како и главен организатор на настанот одржан во склоп на празнувањето на 60 години од постоењето на Архитектонскиот факултет во Скопје. Неговите сугестии беа присутни од самите почетоци на нашата работа и истите беа од голема помош во различните сегменти од процесот на создавањето на ова дело. Посебна благодарност искажуваме и до деканскиот тим на проф. д-р Тихомир Стојков кој срдечно ја поддржа претходно започнатата иницијатива, а притоа најде и сили и средства да го реализира издавањето на ова дело. Во оваа прилика сакаме да ѝ се благодариме на Теута Кумбараџи за одлично завршената работа на преводот и лектурата на текстовите, како и на Дамјан Момировски кој безрезервно и трпеливо ги поддржуваше нашите инсистирања и желби при графичкото обликување на изданието.

Во прилог на ова, само би додале дека постоењето на вакви примери и дела кои говорат за континуитетот на мисловниот седимент кој постои и се негува на Архитектонскиот факултет во Скопје, истовремено треба сите да не радува, но и обврзува чесно и посветено да продолжиме понатаму.

Марија Мано Велевска и Слободан Велевски

3 Јуни 2009

3 June 2009

Разговор 6: Карло Рати [KP] | Carlo Ratti [CR]

**Марија Мано Велевска [MMB] | Marija Mano Velevska [MMV]
Слободан Велевски [CB] | Slobodan Velevski [SV]**

И покрај фактот дека е образуван како архитект и градежен инженер, неговата професионална работа се вкрстува во светот кој би можел да се нарече *просторна информатика*, однесувајќи се на можноста ветувањата на напредната дигитална технологија да се истражуваат во контекст на новите релации кои произлегуваат од процесот на собирање на податоци.

Карло Рати и неговиот тим од колеги од Сенсабл сити лаб (SENSEable City Lab) при Институтот за технологија во Масачусетс (MIT) се обидуваат насобраните информации да ги пренесат и да ги соединат во едно плаузибилно знаење. Нивната работа ја црпи својата сила и корист од високо мултидисциплинарната работна средина која ги опфаќа архитектурата, инженерството како и општествените науки. Поради ова, проектите произлезени во таков процес се ослободени од вообичаените дизајнерски шеми. Па така, во исто време го имаме водениот павилјон за експото во Сарагоса (Zaragoza expo); проект кој се осврнува на материјалноста на градбата со помош на напредната дигитална технологија, или пак нивните проекти за Копенхаген и Рим, каде потенцијалот на дигитално обработени податоци е употребен да се тестираат различните размери на градот, каде пак се истражуваат нематеријалните аспекти на урбаните активности преку лоцирање на невидливата, но сепак структурна содржина на урбаното ткиво, т.е. перформативно-бихејвиоралните матрици на градовите.

Карло Рати зборува за градовите во блиската иднина видени не како оние во научно-фантастичните книги, туку симулирани во мрежата на силиконските влакна и атмосфера преплавена од безжична активност. Тој го гледа урбаното ткаење не како седимент на историјата, туку како комуникативно ткиво, секогаш трансформирачко, при што истото се рефлектира врз податоците и информациите кои сме способни да ги собереме и процесираме. Карло Рати зборува за тоа како дигиталната револуција може да не научи на нови начини на интеракција, преку учење како да се следат слоевитите матрици на однесување кои ги откриваме одејќи чекор подалеку во нашето цивилизациско истражување и напредок.

[CB] *Норман Фостер вели дека дизајнот во својата природа се состои од опсервации, анализа и истражување од една страна, и визија, претчувство и страст од друга. Во таа смисла, каде би ја сместиле работата на SENSEable City Lab?*

[KP] Во визијата! Нашата цел не е само да се дизајнира за сегашноста, туку и да се предвиди кои ќе бидат најголемите потреби и можности кои ќе произлезат како што еволуираме паралелно со технологијата, па оттаму и важноста на визијата за утрешнината. Ние илустрираме солүции кои се можеби надвор од дофатот на технологијата во моментов, и работиме заедно кон развивање на научна основа за нивна реализација. Ова бара еден сеопфатен, интердисциплинарен пристап, во смисла на идејата на Бакминстер Фулер (Buckminster Fuller) за сеопфатна антиципаторна наука за дизајнот.

[CB] *Дали постојат однапред поставени специфики во методологијата на работа на SENSEable City Lab?*

[KP] Нашиот пристап кон проектите вклучува неколку фази, почнувајќи од визијата за урбана иднина или т.н. *урбан демо*, а продолжувајќи со развојот на посредничките технологии кои би можеле да ѝ бидат поддршка. Ова демо, скроено за потребите на градот, може да биде мотивирано од урбаните предизвици со кое местото се соочува, или од можностите за обезбедување на нови искуства или услуги како резултат на напредокот во дигиталната технологија. Со довршување на *урбаното демо* или негова презентација, Лабораторијата преминува во фаза на долгорочно истражување, каде заедно со нашите академски колеги и партнери од индустријата ги истражуваме клучните теоретски поуки и технолошки предизвици кои ги носи секој проект. Исто така истражуваме како технологиите кои ги развиваме може да ни помогнат подобро да ги разбереме градовите, и да повлијаеме на нивниот дизајн.

[CB] *Самиот назив сугерира дека SENSEable City Lab се занимава со способноста да се почувствува, па оттаму и брзо да се одговори на промената со промена. Дали промената е вашата почетна точка или е крајна цел за да се одржи виталноста на градот? Дали природот кој е развиен во вашата лабораторија има одговор на променливата природа на современата животна средина?*

[KP] Да, чувствувањето комуницира со урбаната животна средина која

постојано еволуира. Временската компонента е клучна, и понекогаш може да прерасне во набљудување во реално време како што имавме за цел да покажеме со нашиот проект за Рим, *Рим во реално време* (Real Time Rome) на Венециското биенале во 2006 година.

[СВ] Во еден нестабилен и непостојан контекст на нашето денешно опкружување, промената и замената на вредностите се дел од секој сегмент на животот. Дали е тоа причината за нашето свртување кон аспектите кои ни обезбедуваат податоци како факт, а со цел да бидеме во можност да интервенираме во таква изградена средина? Како да реагираме на растот на градското ткиво кое е физички од една страна, а воедно предизвикува и општествени, и културолошки и економски превирања од друга страна? Дали е возможно да се управува со сите тие механизми кои стојат зад урбаниот феномен?

[КР] Ако можам да го сумирам вашето прашање би рекол:- Како може да ја контролираме и придвижиме нашата животна средина? Тоа е она што контролните системи во реално време го прават. Во изминатите декади, контролните системи во реално време беа развиени во најразлични инженерски апликации. Притоа, тие драматично ја зголемија ефикасноста на системите преку енергетски заштеди, регулација на динамиката, зголемена робустност и толеранција на неправилности. Еден таков пример е Формула 1. Па сега, може ли да имате град кој функционира како контролен систем во реално време? Ајде да ги истражимо четирите клучни компоненти на еден таков систем:

- 1- Ентитетот да биде контролиран во средина чија карактеристика е нејзината непредвидливост;
- 2- Сензори способни да обезбедат информации за состојбата на ентитетот во реалното време;
- 3- Знаење-информација која ќе биде способна да ги евалуира перформансите на системот наспроти посакуваните исходи;
- 4- Физички придвижувачи способни да реагираат на системот за да се постигне стратегијата на контрола.

Градот секако се вклопува со дефиницијата во првата точка, а втората точка не изгледа дека отвора некои особени проблеми. На пример, проектот *Рим во реално време* (The Real Time Rome project) користеше мобилни телефони и GPS-уреди за да се соберат информации во вид на

матрици на движење на луѓето и на транспортните системи, а овие матрици даваа увид во просторната употреба и социјалната природа на улиците и населбите. Но, како да го придвижиме градот? Иако градот веќе содржи неколку видови на придвижувачи како што се семафорите и далечински ажурираната улична сигнализација, многу пофлексибилен придвижувач би биле самите негови жители.

Последователно, ние создаваме нова платформа за складирање и размена на податоци кои се локациски и временски осетливи, правејќи ги достапни до корисниците преку мобилни уреди, веб-интерфејс и физички интерфејс објекти. Оваа платформа им овозможува на луѓето да станат интелигентни-дистрибутери-придвижувачи кои ги следат своите лични интереси во соработка и натпревар со другите, па така и самите стануваат главни актери во подобрувањето на ефикасноста на урбаните системи.

[ММВ] Дали сегашниот напор за лоцирање на индуктивните (bottom-up) процеси и истражувањата на самоорганизирачките однесувања се потребни за да се види како функционира градот, или пак претставуваат само нужна маска за да се прикрие нашата тешкотија за разбирање на феноменот на современиот град?

[КР] Градот не е дрво, како што би рекол Кристофер Александер. Градот е комплексна преклопувачка мрежа која може многу да добие од индуктивниот, дистрибутивен пристап...

[ММВ] Она што започна со компјутерски игри од типот на *Сим сити (Sim City)* денес се разви во евидентен обид дигитално да се креираат градови. Како архитект и инженер кој во голема мерка го употребува компјутерот како алатка, што мислите за сегашниот тренд на употреба на компјутерите како уреди за пронаоѓање на формата, како генеративни алатки за дигитално креирање на градовите?

[КР] Ние не сме многу заинтересирани за пронаоѓање на формата. Тоа беше првата наивна, но сепак и ослободувачка реакција на дигиталната револуција во дизајнот. Нешто од тоа време ќе остане, мислам воглавно на нестандартното градење. Но таа ера, славена на биеналето во Венеција во 2004 година со Курт Форстер (Kurt Forster), кураторот на *Метаморфоза (Metamorph)*, е дефинитивно завршена...

[ММВ] Од начинот на кој ја презентирате вашата работа, може да се забележи дека

никогаш не зборувате за формата во смисла како изгледаат градбите, туку само во однос на тоа што тие прават и овозможуваат. Дали тоа значи дека не сте заинтересирани за изгледот, или е ова прашање кое сепак се појавува во одреден момент во дизајнерскиот процес?

[КР] Формата, како што таа традиционално се сфаќа во архитектурата, е нешто статично. Заха Хадид (Zaha Hadid) зборува за флуидна архитектура, но нејзините дизајни со нивните убави облици се потоа изработени во челик и бетон. Ние сме повеќе заинтересирани за дизајнирање на градби кои се навистина флуидни, односно, кои комуницираат и со луѓето и со животната средина. Денес, благодарение на дигиталната револуција, ние за првпат можеме да ја истражуваме ерата што доаѓа, ерата на новата *Жива архитектура* (Living Architecture), каде битови и атоми беспрекорно се спојуваат...

[ММВ] Очигледно вашата работа се потпира на истражување и анализа. Дали го разбирате дизајнот како истражувачка активност?

[КР] Нашата анализа е генерално проекција за иднината, и таа ни помага да дефинираме еден вид на *преглед на утрешнината*, и како таква таа не пречи во дизајнерската активност...

[ММВ] Интензивната употреба на дигиталната технологија во дизајнерскиот процес е евидентна во денешно време. Кое е вашето мислење за иднината на оваа моментална тенденција?

[КР] Дигиталната технологија комбинирана со друга неизбежна револуција во биотехнологијата, конечно ќе ни овозможи да експериментираме со еден вид на комуникативна, *жива архитектура* (Living Architecture); архитектура која ќе може да расте, да се менува, да реагира и конечно подобро да се адаптира на луѓето и средината... Корбизие во својата книга *Кон правата архитектура* (Vers une architecture) славно извикува *La civilization machinist cherche et trouvera son expression architecturale* (Цивилизацијата на машините бара и ќе го најде својот архитектонски израз). Денешниот предизвик не е помалку амбициозен; само заменете ги машините со дигиталното и биотехнолошкото...

[СВ] Од неодамна границите на архитектонската професија се проширија. Дали тоа

предвидува промена и на местото и улогата на архитектите? Кој би требало да биде идниот интерес на архитектурата во однос на употребата на дигиталните алатки?

[КР] Така е! Ако ние како архитекти треба да си играме со битови и атоми, нашето образование и претходна подготовка треба да се променат. Ние треба да научиме како да излееме бетон заедно со силикон. Нов интердисциплинарен пристап е неодложно потребен, пристап кој ќе може свесно да ги интегрира аспектите на урбаните студии, архитектурата, инженерството, интерактивниот дизајн, компјутерските и општествените науки. На пример, нашите групи на Институтот за технологија во Масачусетс (MIT) и во Торино вклучуваат архитекти, графички дизајнери, урбанисти, компјутерски и електро инженери, физичари, математичари и кадри од општествените науки, притоа претставувајќи над десет различни националности. Како што Бакминстер Фулер славно ќе изјави:

„... Сè си има свој ред во вселената, а за да го препознаете тоа треба да се отргнете од било какви идеи за специјализација. Треба да ја развиете вашата севкупна писменост и да го пронајдете вашиот проблем. Потребно е многу време да разберете сè на тој начин, но кога еднаш ќе разберете знаете дека е толку јасно и чисто, што секој кој навистина ќе седне и ќе го сработи, неможе да погреша со него...”

Р. Бакминстер Фулер, (R. Buckminster Fuller) препис на Бери Фарел (Barry Farrel), интервју во Плејбој (Playboy), февруари 1972.

Проект Дигитален воден павиљон, Експо Сарагоса
carlorattiassociati (www.carloratti.com)
Project Digital Water Pavilion, Expo Zaragoza
carlorattiassociati (www.carloratti.com)

